

Ульянова К. М.,
канд. наук із соц. ком., доцент кафедри журналістики
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

УДК 007:378.1(477.61)

Специфіка викладання регіональної журналістики в умовах очно-дистанційного навчання

У статті висвітлено специфіку викладання регіональної журналістики Луганщини в умовах очно-дистанційного навчання. Обґрунтовано необхідність урахування краєзнавчого аспекту в фундаментальних дисциплінах напряму підготовки «Журналістика». Вирішено важливі методичні питання, що склалися в сучасних умовах праці викладачів, пов'язані із забезпеченням студентів необхідною літературою з регіональної журналістики краю, розширенням діапазону форм і методів проведення навчальних занять, з використанням провідних принципів і засад сучасної освіти.

Ключові слова: очно-дистанційне навчання; регіональна журналістика; форми і методи навчальних занять.

Вступ. Буремні суспільно-історичні події, що розгорнулися на Донбасі після весни 2014 р., кардинально змінили принципи академічного процесу на Луганщині. Евакуація Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» до аграрного містечка Старобільськ, яке розташоване поза зоною конфлікту, та поступове відновлення повноцінного функціонування освітнього закладу спричинили потребу переходу на очно-дистанційну форму навчання. Великою проблемою на цьому шляху було відтворення матеріально-технічної бази, втраченої через воєнне протистояння в Луганську. Кафедра журналістики та видавничої справи плідно реалізує науководослідні завдання університету, обираючи для дослідження теоретично вагомі й актуальні теми. Велика увага науковців евакуйованого закладу приділена вивченню регіонального дискурсу вітчизняної журналістики як специфічної ніші в системі суспільно-історичних наук, важливого складника формування національного світогляду української спільноти, активної громадянської свідомості. Таке суспільне завдання є особливо значущим у нових історичних умовах розвитку регіональних ЗМІ Сходу України, адже повноцінне освоєння історичного минулого нашого народу є надзвичайно важливим у формуванні політичної культури й професійної компетентності майбутніх журналістів, поглибленні їх фундаментальних і прикладних знань, розширенні поля історичної пам'яті, пробудженні патріотизму й національної свідомості.

Метою пропонованої студії є виявлення специфіки викладання регіональної журналістики Донбасу, зокрема Луганщини, у нових суспільно-історичних та академічних умовах навчання.

До основних завдань статті відносимо обґрунтування необхідності врахування краєзнавчого аспекту в фундаментальних дисциплінах напряму підготовки «Журналістика» та вирішення важливих методичних питань, пов'язаних з озброєнням студентів необхідною літературою з регіональної журналістики, подоланням проблеми обмеження форм і методів проведення навчальних занять, а також реалізації провідних принципів і засад очно-дистанційного процесу.

Теоретичне підґрунтя й гіпотези статті. Методика викладання регіональної журналістики в контексті загальнонаціональної неодноразово обговорювалась на регіональних, всеукраїнських та міжнародних наукових та науково-методичних заходах («круглих столах», симпозіумах, семінарах, конференціях), котрі організовували різні навчальні заклади України. До того ж регіональний аспект вивчення вітчизняної журналістики враховується під час складання робочих навчальних програм викладачами історії журналістики. Однак заявлена в назві цієї статті наукова проблема, незважаючи на її злободенність, ще не була предметом окремого наукового розгляду освітян-журналістикознавців як Луганщини, так і держави, що посилює актуальність теми дослідження.

Методи дослідження. Поставлені завдання вирішуються методами синхронного аналізу, які дають повну характеристику наукового об'єкта на конкретному етапі історичного розвитку. Оскільки стаття має переважно описовий характер, стрижневими методами наукового дослідження виступають описові, у поєднанні з різними прийомами й процедурами наукового аналізу. Так, бібліографічно-описовий метод застосовано під час характеристики провідних джерел

регіональної журналістики Сходу України, зокрема детального розгляду пропонованого навчально-методичного посібника [1] як базового підручника з вивчення масово-інформаційної діяльності Луганщини від зародження до сьогодення.

Прийом систематизації в статті використано з метою увиразнення й узагальнення комплексу знань, умінь і навичок, необхідних для успішного засвоєння краєзнавчих спецкурсів з журналістики в умовах очно-дистанційного навчання, а також виокремлення оптимальних методів і форм проведення навчальних занять з урахуванням провідних принципів і засад сучасної освіти.

Результати дослідження. Політично некерувана ситуація на Донбасі влучно названа американським ученим-краєзнавцем японського походження Г. Куромією як «отруйна й небезпечна» для будь-яких сил «політичних метрополій», котрі намагалися завладати «серцями й думками» його населення [2], неодмінно позначилася на соціокультурному становищі краю. Присутність інформаційного впливу Росії сприяла роздвоєнню ідеологічних стереотипів масової свідомості населення Сходу нашої держави, що призвело до утворення неформальних збройних формувань – суб'єктів антидержавного супротиву – і, як наслідок, втрати частини національного медійного простору. Багаторічне формування регіонального медіабізнесу в умовах незалежності України, що довгий час визначало успіх інформаційної діяльності в Донбасі, на сьогодні характеризуються розрухою матеріальної бази, яка обтяжується гострою кризою громадської свідомості. Такі суспільно-політичні обставини спричинили необхідність переглянути шляхи сучасної підготовки кваліфікованих фахівців, призначених для роботи в регіональних ЗМІ.

Ключовою дисципліною у процесі професіоналізації майбутніх журналістів, яка враховує краєзнавчий аспект історичного розвитку журналістської науки й водночас є пропедевтичною в системі підготовки працівників провінційних ЗМІ, є спецкурс/спецсеминар з регіональної журналістики, який доповнює й увиразнює базовий курс вітчизняної історії цієї галузі науково-професійного знання. Зазначена дисципліна викладається в останній рік навчання, коли в студентів уже сформовані основні уявлення про ключові процеси функціонування вітчизняної журналістики.

Першочерговою метою краєзнавчого спецкурсу / спецсеминару з журналістики сьогодні є формування у студентів розуміння історичних

умов та основних тенденцій функціонування журналістики Луганського краю, виявлення її місця й значення у загальнонаціональному контексті політичного та культурного розвитку держави.

До пріоритетних завдань дисципліни відносимо надання студентам цілісного розуміння концептуальних засад розвитку інформаційного процесу на Луганщині завдяки критичному осмисленню всіх явищ мас-медійного поступу; створення цілісних уявлень щодо ролі ЗМІ в поширенні соціально важливої інформації на всіх зрізах історичного розвитку, що відбувається завдяки ретельному вивченню журналістських матеріалів краю; поглиблення знань з історії й культури рідного краю, акцентуація на процесах національного-духовного відродження Луганщини в різні часові проміжки.

Основною проблемою у викладанні спецкурсу в умовах очно-дистанційного навчання в евакуації є відсутність належної джерельної бази для емпіричного аналізу історичних процесів, як і можливості практичної діяльності в музейно-архівних установах та бібліотеках, котрі залишилися у зоні окупації. Тому освітяни навчального закладу загалом і кафедри журналістики та видавничої справи зокрема активно працюють над збиранням архівних та рідкісних матеріалів, формуванням електронних газетно-журнальних фондів на базовій платформі «Moodle», де зосереджений основний процес дистанційного навчання, розміщенням в університетській репозиторії власних наукових здобутків і заохочення до співпраці інших українських та зарубіжних учених, до координації спеціалізованих електронних бібліотек тощо.

Так, за останні два роки діяльності в м. Старобільську викладачі кафедри журналістики та видавничої справи підготували велику кількість наукових та науково-методичних праць з регіональної журналістики, найпомітнішими серед яких є монографії (В. Галич «Щоб слово жило», Луганськ, 2013 [3], Є. Соломіна «Телевізійні новини. Луганський досвід», Ужгород, 2014 [4], К. Ульянової «Журналістика Луганського краю (1903 – 1938)», Слов'янськ, 2014 [5]), наукові збірники («Соціальні комунікації: теорія, історія, регіональний дискурс», Рівне, 2014 [6]), навчально-методичні посібники (К. Ульянова, О. Максименко «Регіональна журналістика: історичні уроки», Черкаси, 2016 [1]) й численні наукові статті.

Зупинимось детальніше на останньому з перерахованих вище видань, призначеному для викладачів, студентів і магістрантів медіагалузі, яке на сьогодні є основою для вивчення

регіональної журналістики Донбасу. Навчально-методичний посібник «Регіональна журналістика: історичні уроки» [1] складається з двох змістовних розділів, перший з яких – методичного характеру – містить матеріали I та II модулів (тексти лекцій, плани семінарських занять, завдання для самоконтролю тощо), а другий – емпіричного – зорієнтовує студентів на доцільній організації їх самостійної роботи.

Велику практичну цінність має вміщений до другого розділу книги підрозділ, присвячений найяскравішим персоналіям історії східноукраїнської журналістики, зібраний О. Максименком «Гроно журналістських імен Донбасу на сторінках періодичної преси ХХст.». Пропонований матеріал сприяє розширенню у студентів відомостей про життєвий і творчий шлях вихідців зі Сходу України маловідомих редакторів, співробітників і дописувачів періодики краю, більшість з яких були безпідставно вилучені звітчиною історіографії. Серед них – чимала кількість знаних українських письменників та поетів, які темпераментним, публіцистично гарячим словом виступали на сторінках літературно-мистецького часопису «Забой»/«Донбасс»/«Літературний Донбас» та інших періодичних видань Сходу України, таких як «Донецька газета», «Молодий шахтар», «Кочегарка», «Красний пахарь» та ін. Майбутнім фахівцям-журналістам слід враховувати, що історія української журналістики надзвичайно тісно пов'язана з оригінальною історією публіцистики й красного письменства, адже кожен літературно-художній часопис завжди має яскраве прозове, поетичне чи літературно-критичне обличчя, на прикладі публіцистичних творів виражає суспільно-політичні погляди творців і меценатів українського письменства, чим створює яскравий літопис національної історії. У зв'язку з цим вивчення творчих біографій провідних діячів Донбасу обґрунтовує культурно-естетичне значення регіону в аспекті його національних традицій, органічно розкриває редакційно-видавничий процес краю, адже більшість із заявлених діячів зробили неабиякий внесок у розвиток інформаційного простору Донбасу в різні часи.

До другого розділу представленої книги ввійшли знакові газетно-журнальні публікації та публіцистичні твори яскравих особистостей Сходу України, систематизовані за кількома тематичними рубриками. Це благодатний матеріал для виявлення, з одного боку, типологічних, мовностилістичних, жанрово тематичних особливостей газетно-журнальної діяльності, а з іншого – дослідження комунікаційної стратегії

й соціальної конотації преси в контексті ідеологічних стереотипів відповідної доби. Літературно-критичні, науковопопулярні, розважальні та ін. тексти газет та журналів Донеччини й Луганщини різних часів несуть великий пізнавальний потенціал через осмислення актуальних проблем історії, літератури, мистецтва, культури тогочасного суспільства й тісно пов'язані з ідеологічними, соціально-політичними, загальнокультурними сферами людського буття. До того ж оприлюднені публіцистичні зразки позначені високою національною свідомістю їх авторів, що сприяє патріотичному вихованню студентів у період кризи суспільної думки на Донбасі.

Часописи Сходу України, котрі протягом багатьох десятиліть зберігалися в музейно-архівних установах нашої держави, є раритетами минувшини українського народу. Маючи високий потенціал інформативності, масовості, вони до цього часу вражають глибиною фактологічного матеріалу, дають змогу почерпнути багаторічний досвід східноукраїнської спільноти в боротьбі за національне відродження. На жаль, більшість з оприлюднених у посібнику архівних матеріалів є недоступними в сучасних суспільно-історичних умовах, що вочевидь посилює наукову й практичну значущість створеного видання.

Описані матеріали широко популяризуються в семінарських заняттях, де передбачені різносторонні творчі завдання, які вимагають залучення комплексу методів і прийомів наукового й практичного їх опрацювання. Науково-технічний прогрес нашої держави дає широкі можливості використання інформаційно-комунікаційних ресурсів і технологій, які інтенсивно укорінюються в сучасній освіті. Благодатним ґрунтом для їхньої реалізації є інтерактивне дистанційне навчання, яке в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка здійснюється на потужній платформі «Moodle». Викладання в «електронному університеті» уможливує широкий спектр результативних віртуальних завдань, таких як «творча майстерня», «портфоліо», дискусія й полеміка на форумі в межах семінару чи окремої його теми, віртуальний «круглий стіл», он-лайн презентація тощо.

В очному циклі навчального курсу, як правило, розставляються тематичні акценти, актуалізуються знання з базового курсу історії української журналістики, отримані на попередніх курсах, що викликає необхідність апеляції до його основних теоретичних джерел (В. Ігнатієнко «Українська преса (1816–1923)» [7],

А. Животко «Історія української преси» [8], І. Михайлин «Історія української журналістики XIX ст.» [9] та ін.), надолужуються прогалини «навчання на відстані», чому великою мірою зараджують практичні форми масової роботи – семінари з регіональної журналістики, які сприяють наближенню студентів до безпосередньо редакційної роботи – екскурсії до різних регіональних медіаустанов, знайомство з провідними діячами медіагалузії й поширення їх професійного досвіду, реалізація як індивідуальних, так і групових дослідницьких проєктів тощо.

Проведення кожної із зазначених вище форм семінарських занять вимагає, з одного боку, високої педагогічної підготовки викладача, а з іншого – наявності широкої й водночас кваліфікованої професійної основи медіавиробництва, причому остання проблема потребує ретельної уваги й підтримки з боку представників державного управління, особливо для тих медіаорганізацій, які поновили свою роботу на українській території поза зоною збройного конфлікту (ТРК «ІРТА», «ЛОТ»).

Уже традиційною формою позааудиторної роботи, які застосовуються в межах ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», є організація кафедрою журналістики та видавничої справи навчально-професійного проєкту – медіашколи. Через відсутність можливості проведення таких заходів під час зимових і літніх студентських канікул, як це відбувалося в попередні роки, вони плануються під час очних циклів навчання. Проведення майстер-класів провідними представниками прес-служб, керівництвом всеукраїнських телеканалів та журналістами-практиками з різних міст нашої держави сприяє розширенню й закріпленню професійних навичок виробництва ЗМІ, має велике практичне значення в організації подальшої громадської діяльності студентів, медіаменеджменту й медіабізнесу.

Висновки. Сучасна навчально-педагогічна діяльність кафедри журналістики та видавничої справи Державного закладу «Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка» в умовах очно-дистанційного навчання не втратила творчого обличчя й об'єктивного змісту, послідовно реалізуючи принципи науковості й фаховості – високої професійної адекватності, толерантності й національної свідомості, беручи за орієнтир високі європейські стандарти. Погоджуємося з думкою П. Бурдье, що стратегії вищої освіти, як і загальної, «являють собою дуже довгострокові інвестиції, „...“, які не зводяться до економіч-

ного чи грошового виміру» [10, 103]. Таким «інвестиціями» в нинішній ситуації на Донбасі є визнання кожного її представника самодостатнім громадянином і патріотом своєї держави, який здатен нести ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства. Роль краєзнавчих дисциплін кафедри в цьому аспекті на сьогодні є особливо великою – це насамперед відновлення історичної пам'яті про державницький поступ і традиції її найяскравіших представників, звернення до історії боротьби українського народу за здобуття державної незалежності, формування ціннісного ставлення до своєї нації, культивування кращих рис української ментальності, розвінчування антиукраїнської політики, захист повноправного функціонування національної мови, культури, історії, духовності, що є запорукою формування цілісного всеукраїнського інформаційного простору європейської української держави.

Список літератури

1. *Ульянова К. М., Максименко О. Л.* Регіональна журналістика: історичні уроки: Навчально-методичний посібник / К. М. Ульянова, О. Л. Максименко, – Черкаси : А. Андрющенко, 2016. – 450 с.
2. *Куромія Г.* Свобода і терор у Донбасі: Українсько-російське прикордоння, 1870–1990-ті рр. – Київ : Основи, 2002. – 510 с.
3. *Галич В.* Щоб слово жило...: монографія / Валентина Галич ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 444 с.
4. *Соломін Є. О.* Телевізійні новини. Луганський досвід : Монографія / Є. О. Соломін. – Ужгород : ФОП Береза А. Е., 2015. – 209 с.
5. *Ульянова К. М.* Журналістика Луганського краю (1903 – 1938): Монографія / Наук. ред. Галич В. М. / К. М. Ульянова; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Слов'янськ : ФОП Бутко, 2014. – 256 с.
6. *Соціальні комунікації: теорія, історія, регіональний дискурс: науковий збірник /*Ред. кол.:В. М. Галич (гол. ред.), К. М. Ульянова (заст. гол. ред.), О. С. Куцевська, Ю. Є. Соловійова, Н. Є. Манич. Передм. К. М. Ульянової. – Рівне : О. Зень, 2015. – 232 с.
7. *Ігнатієнко В.* Українська преса (1816–1923): Іст.-бібліогр. етюд. / В. Ігнатієнко. – К., 1926.
8. *Животко А.* Історія української преси / А. Животко. – Мюнхен, 1989–1990. – 334 с.
9. *Михайлин І.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник / І. Михайлин. – К. : Центр навч. літератури, 2003. – 720 с.
10. *Бурдье П.* Соціологія соціального пространства / [пер. с франц. ; отв. ред. переклада Н. А. Шматко]. – М. : Інститут екстремальної соціології ; СПб : Алетея, 2007. – 288 с.

Reference

1. *Ulianova, K. M. & Maksymenko, O. L. (2016), Regional Journalism: Historical Lessons: a Textbook, A. Andriushchenko, Cherkasy, 450 p.*
2. *Kuromiia, H. (2002), Freedom and Terror in Donbas: the Ukrainian-Russian Border-Zone, 1870–1990, Osnovy, Kyiv, 510 p.*
3. *Halych, V. (2013), Let a Word Live...: a Monography, Taras Shevchenko National University of Luhansk”, Vyd-vo DZ “LNU imeni Tarasa Shevchenka”, Luhansk, 444 p.*
4. *Solomin, Ye. O. (2015), TV News: a Monography, FOP Bereza A. E., Uzhhorod, 209 p.*
5. *Ulianova, K. M. (2014), Journalism of Luhansk Region (1903 – 1938): a Monography, in Halych, V. M. (Ed.), Taras Shevchenko University of Luhansk, FOP Butko, Sloviansk, 256 p.*
6. *Halych, V. M., Ulianova, K. M., Kutsevska, O. S., Soloviova, Iu. Ie., Manych, N. Ie. (Ed.) (2015), Social Communications: Theory, History, Regional Discourse: a Scientific Collection, O. Zen, Rivne, 232 p.*
7. *Ihnatiienko, V. (1926), Ukrainian Press (1816–1923): Historical and Reference Overview, Kyiv.*
8. *Zhyvotko, A. (1989–1990), History of Ukrainian Press, Munich, 334 p.*
9. *Mykhailyn, I. (2003), History of Ukrainian Journalism of the Nineteenth Century: a Textbook, Tsentr navch. literatury, Kyiv, 720 p.*
10. *Bourdieu, P., Sociology of Social Space, in Shmatko, N. A. (Ed.), the Institute of Extreme Sociology, Moscow; Aleteia, St.Petersburg, 288 p.*

Ulyanova Kateryna.

Specificity of teaching of regional journalism in the conditions of full-time/distant education.

In the article the specificity of teaching of Luhansk regional journalism in the conditions of full-time and distant education is revealed. It substantiates the necessity of accounting of local history aspect in the fundamental disciplines of speciality “Journalism”.

Some important methodological problems which emerged in the modern conditions of teacher’s work are solved. These problems are related to providing the students with all necessary literature in regional journalism, with broadening of forms and methods for class work, with implementation of the main principles and bases of modern education.

Keywords: full-time and distant education; regional journalism; forms and methods of learning sessions.

Ульянова Е. Н.

Специфика преподавания региональной журналистики в условиях очно-дистанционного обучения.

В статье выявлена специфика преподавания региональной журналистики Луганщины в условиях очно-дистанционного обучения. Обоснована необходимость учета краеведческого аспекта в фундаментальных дисциплинах направления подготовки «Журналистика». Решены важные методические вопросы, которые возникли в современных условиях труда преподавателей, связанные с оснащением студентов необходимой литературой по региональной журналистике края, расширением диапазона форм и методов проведения учебных занятий, с использованием ведущих принципов и основ современного образования.

Ключевые слова: очно-дистанционное обучение; региональная журналистика; формы и методы учебных занятий.